

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 6ης Ιουνίου 1990 *

Στην υπόθεση Τ-44/89,

Laura Γκούβρα-Laycock, υπάλληλος της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Aloyse May, δικηγόρο Λουξεμβούργο, 31, Grand-rue, τον οποίο όρισε και ως αντίκλητο,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τον Sean van Raerenbusch, μέλος της νομικής της υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Γεώργιο Κρεμλή, μέλος της νομικής της υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο την ακύρωση της αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή αρνήθηκε να ορίσει ως τόπο καταγωγής της προσφεύγουσας την Αθήνα,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Saggio, πρόεδρο τμήματος, B. Vesterdorf και K. Lenaerts, δικαστές,

γραμματέας: B. Pastor, υπάλληλος διοικήσεως

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 3ης Μαΐου 1990,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

Απόφαση

Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

- 1 Η προσφεύγουσα, βρετανή υπήκοος, είναι κόρη του Franck Laycock και της Sylvania Laycock. Οι γονείς της προσφεύγουσας είναι χωρισμένοι και ζουν ο μὲν πατέρας στο Δουβλίνο η δε μητέρα στο Λονδίνο. Η Sylvania Laycock, ελληνίδα υπήκοος, περιλαμβάνεται στο προσωπικό της πρεσβείας της Ελλάδος στη Μεγάλη Βρετανία, όπου και κατοικεί από πολλών ετών.
- 2 Η προσφεύγουσα είναι παντρεμένη από το 1977 με τον Γεώργιο Γκούβρα, έλληνα υπήκοο, μόνιμο υπάλληλο της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων τοποθετημένο στο Λουξεμβούργο από το 1982. Πριν από την ημερομηνία αυτή, ο ανωτέρω εργαζόταν ως μισθωτός για λογαριασμό ελβετικής εταιρίας εγκατεστημένης στη Ζυρίχη. Στις 22 Ιουνίου 1982, ο Γκούβρας προέβη στην ακόλουθη δήλωση ενόψει του καθορισμού του τόπου καταγωγής του:

« *Δήλωση* όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 7, παράγραφος 3, του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως. Ο κάτωθι υπογεγραμμένος, βάσει επισήμων εγγράφων από τα οποία προκύπτει ο τόπος κατοικίας μου κατά την περίοδο των πέντε ετών η οποία έληξε έξι μήνες πριν από την ανάληψη των καθηκόντων μου στην Επιτροπή, και δεδομένου ότι ο τόπος προσλήψεώς μου ήταν η Μεγάλη Βρετανία, Pinner, Middlesex, δηλώνω ότι, για την εφαρμογή του άρθρου 7, παράγραφος 3, του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως, ως τόπος καταγωγής μου πρέπει να θεωρηθεί η Ελλάδα, Παπάγου, Αθήνα — ήτοι η διεύθυνση των γονέων μου και ο τόπος της μόνιμης κατοικίας μου που αναφέρεται στην αίτηση υποψηφιότητάς μου — για τους ακόλουθους λόγους:

- α) διατηρώ τους κυριότερους οικογενειακούς δεσμούς μου (μητέρα, αδελφός και αδελφή) στην Αθήνα·
- β) έχω περιουσιακούς δεσμούς στην Αθήνα, συνιστάμενους σε ακίνητα που έχω κληρονομήσει από τον πατέρα μου (βλέπε συνημμένο πιστοποιητικό του ελληνικού Υπουργείου Δικαιοσύνης)·
- γ) στην Ελλάδα και μόνο έχω τα ουσιώδη συμφέροντά μου και ασκώ τα πολιτικά μου δικαιώματα (βλέπε αντίγραφο του εκλογικού μου βιβλιαρίου που έχει εκδοθεί από την Κοινότητα Παπάγου — Αθήνα, Ελλάδα).

Κατά την περίοδο των πέντε ετών που έληξε έξι μήνες πριν αναλάβω υπηρεσία στην Κοινότητα, οι τόποι κατοικίας μου ήταν οι εξής:

- α) Ιούλιος 1981 — Μάιος 1982: κατοικία: Pinner, Middlesex, Ηνωμένο Βασίλειο· εργασία: Ζυρίχη, Ελβετία [βλέπε το πιστοποιητικό που επέστειλε η εταιρία Electrowatt Engineering Services (London) Ltd, πρώην εργοδότης μου, στον Inspector of Taxes του West Sussex, Αγγλία]·
- β) Ιούνιος 1980 — Ιούλιος 1981: Παπάγου, Αθήνα, Ελλάδα· εργοδότης: ελληνική δημόσια επιχείρηση ηλεκτρισμού, Ναυαρίνου 10, Αθήνα 144·
- γ) Δεκέμβριος 1977 — Ιούνιος 1980: Pinner, Middlesex, Ηνωμένο Βασίλειο· διδακτορική έρευνα και μεταδιδακτορικές εργασίες στο Imperial College, Λονδίνο, Αγγλία (βλέπε συνημμένα πιστοποιητικά)·
- δ) Ιανουάριος 1977 — Νοέμβριος 1977: Παπάγου, Αθήνα, Ελλάδα: στρατιωτική θητεία (πιστοποιητικό της ελληνικής πολεμικής αεροπορίας)·
- ε) Ιανουάριος 1975 — Δεκέμβριος 1976: διδακτορική έρευνα στο Imperial College, Λονδίνο, Αγγλία (βλέπε συνημμένο πιστοποιητικό). »

Βάσει των στοιχείων αυτών, ως τόπος καταγωγής του Γκούβρα ορίστηκε η Αθήνα.

- 3 Από τα έγγραφα της δικογραφίας προκύπτει ότι οι περιουσιακές σχέσεις των συζύγων Γκούβρα διέπονται από το ελληνικό νομικό καθεστώς, το οποίο προβλέπει την περιουσιακή αυτοτέλεια των συζύγων. Σύμφωνα με τα στοιχεία που προσκόμισαν οι διάδικοι, κάθε σύζυγος δικαιούται, σε περίπτωση διαζυγίου, να ζητήσει το ένα τρίτο των περιουσιακών στοιχείων που απέκτησε ο άλλος σύζυγος κατά τη διάρκεια του γάμου. Κατά το ελληνικό κληρονομικό δίκαιο, σε περίπτωση θανάτου του συζύγου της και ελλείψει διαθήκης, στην προσφεύγουσα θα περιερχόταν το τέταρτο της κληρονομιάς.
- 4 Η προσφεύγουσα ανέλαβε υπηρεσία στην Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο Λουξεμβούργο την 1η Σεπτεμβρίου 1986. Με ένορκη δήλωση την οποία έκανε στο Λουξεμβούργο τον Μάιο του 1986, η προσφεύγουσα δήλωσε ότι κατοικούσε στο Λονδίνο από τον Μάιο του 1981 έως τον Οκτώβριο του 1982 και, από

την ημερομηνία αυτή και εντεύθεν, στο Λουξεμβούργο. Από τον Ιούνιο του 1980 έως τον Μάιο του 1981, η προσφεύγουσα έζησε με τον σύζυγό της στην οικία του τελευταίου στην Αθήνα. Πριν από τον Ιούνιο του 1980, κατοικούσε στο Λονδίνο. Εργάστηκε ως μισθωτή στη British Airways από τον Ιούλιο του 1974 έως τον Σεπτέμβριο του 1982, εκτός από την περίοδο από τον Ιούνιο του 1980 έως τον Μάιο του 1981, κατά την οποία ήταν σε άδεια για προσωπικούς λόγους.

- 5 Με σημείωμα της 10ης Αυγούστου 1987, η προσφεύγουσα ζήτησε από την καθής να ορίσει ως τόπο καταγωγής της το κέντρο των συμφερόντων της, δηλαδή την Αθήνα, αντί του Λουξεμβούργου, τόπου προσλήψεώς της. Με το εν λόγω σημείωμα, η προσφεύγουσα προέβη στην ακόλουθη δήλωση:

« α) Διατηρώ στην Αθήνα τους κυριότερους οικογενειακούς δεσμούς μου, συνιστάμενους σε οικία της οποίας την κυριότητα έχω εξ αδιαίρετου με τον σύζυγό μου, Γεώργιο Γκούβρα. Η οικία αυτή υπήρξε η κοινή κατοικία μας προτού ο σύζυγός μου αναλάβει υπηρεσία στην Επιτροπή, είναι δε ο τόπος στον οποίο περνούμε τις διακοπές μας κάθε χρόνο η οικογένειά μου και εγώ.

β) Η μητέρα μου, ελληνίδα υπήκοος, εργάζεται στην πρεσβεία της Ελλάδος στο Λονδίνο και έχει, και αυτή, ως κέντρο των συμφερόντων της την Αθήνα, όπου μπορεί να μετατεθεί αν το ζητήσει η υπηρεσία της. »

- 6 Η αίτηση αυτή συνοδευόταν από δύο δικαιολογητικά, ήτοι:

— κληρονομητήριο εκδοθέν από το Πρωτοδικείο Αθηνών σχετικά με την κληρονομία του πατέρα του Γκούβρα, σύμφωνα με το οποίο η μητέρα του συζύγου της προσφεύγουσας, ο ίδιος ο σύζυγός της, ο αδελφός και η αδελφή του τυγχάνουν συκληρονόμοι κατ' ισομοιρία, ήτοι κατά το ένα τέταρτο·

— βεβαίωση της πρεσβείας της Ελλάδος στο Λονδίνο, σύμφωνα με την οποία η S. Laylock, μέλος του προσωπικού της και μητέρα της προσφεύγουσας, μπορεί ανά πάσα στιγμή να τοποθετηθεί στο γραφείο τύπου και πληροφοριών της Αθήνας προς το συμφέρον των υπηρεσιών του πρωθυπουργού.

- 7 Τα δύο αυτά στοιχεία δεν κρίθηκαν επαρκή από τη διοίκηση ώστε να οριστεί ως τόπος καταγωγής της προσφεύγουσας η Αθήνα. Λαμβάνοντας, εξάλλου, υπόψη τους

δεσμούς που διατηρούσε η προσφεύγουσα με το Λονδίνο, οι οποίοι συνίσταντο στη μόνιμη κατοικία των συζύγων, προτού ο ένας από τους δύο αναλάβει υπηρεσία στην Κοινότητα, καθώς και της μητέρας της προσφεύγουσας, η καθής, με υπηρεσιακό σημείωμα της 24ης Αυγούστου 1987, το περιεχόμενο του οποίου διευκρινίστηκε με σημείωμα της 8ης Οκτωβρίου 1987, ατέρριψε το αίτημα της προσφεύγουσας και όρισε ως τόπο καταγωγής της το Λονδίνο.

- 8 Στη συνέχεια, κατόπιν αιτήσεως της προσφεύγουσας, η οποία επιφυλάχθηκε να ασκήσει τα δικαιώματα που της παρέχει το άρθρο 90 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως των υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: κανονισμός υπηρεσιακής καταστάσεως), ως τόπος καταγωγής της ορίστηκε, από 1ης Σεπτεμβρίου 1986, το Δουβλίνο, τόπος κατοικίας του πατέρα της.
- 9 Με σημείωμα που πρωτοκολλήθηκε στις υπηρεσίες της Επιτροπής στις 24 Νοεμβρίου 1987, η προσφεύγουσα υπέβαλε κατά του προαναφερθέντος υπηρεσιακού σημειώματος της 24ης Αυγούστου 1987 διοικητική ένσταση και ζήτησε να οριστεί ως τόπος καταγωγής της η Αθήνα. Η ένσταση αυτή απορρίφθηκε με απόφαση της Επιτροπής της 24ης Μαΐου 1988, η οποία κοινοποιήθηκε στην προσφεύγουσα με υπηρεσιακό σημείωμα της 6ης Ιουνίου 1988.
- 10 Υπό τις συνθήκες αυτές, με δικόγραφο που κατέθεσε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 6 Σεπτεμβρίου 1988, η προσφεύγουσα άσκησε την υπό κρίση προσφυγή. Η έγγραφη διαδικασία διεξήχθη εξ ολοκλήρου ενώπιον του Δικαστηρίου, το οποίο, με Διάταξη της 15ης Νοεμβρίου 1989, παρέλεψε την υπόθεση ενώπιον του Πρωτοδικείου κατ' εφαρμογή του άρθρου 14 της αποφάσεως του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1988 περί ιδρύσεως Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων.

Αιτήματα των διαδίκων

- 11 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να δεχθεί τυπικά την προσφυγή·

— να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής της 24ης Μαΐου 1988, με την οποία απορρίφθηκε η ένσταση της προσφεύγουσας που είχε ως αίτημα να οριστεί ως τόπος καταγωγής της η Αθήνα (Ελλάδα)·

- να κρίνει ότι η προσφεύγουσα δικαιούται να ζητήσει να οριστεί ως τόπος καταγωγής της η Αθήνα από την ημερομηνία εισόδου της στην υπηρεσία της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων·
- να καταδικάσει την καθής στο σύνολο των δικαστικών εξόδων.

12 Η καθής ζητεί από το Πρωτοδικείο:

- να κρίνει αβάσιμη την προσφυγή,
- να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων κατά νόμο.

Επί του παραδεκτού

- 13 Προκαταρκτικώς, η Επιτροπή παρατηρεί ότι με την προσφυγή προσβάλλεται μόνον η απόφαση περί απορρίψεως της ενστάσεως που υπέβαλε η προσφεύγουσα. Κατά την Επιτροπή, ουδόλως προκύπτει από τους λόγους ακυρώσεως και τα επιχειρήματα που αναφέρονται στο δικόγραφο της προσφυγής ότι, στην πραγματικότητα, η προσφυγή αφορά την απόφαση η οποία αποτελέσε το αντικείμενο της ενστάσεως. Η Επιτροπή προσθέτει, ωστόσο, ότι δεν αγνοεί τη νομολογία του Δικαστηρίου, σύμφωνα με την οποία η προσφυγή είναι παραδεκτή όταν δεν υφίσταται αμφιβολία ως προς το « πραγματικό αντικείμενο της διαφοράς ».
- 14 Η προσφεύγουσα, από την πλευρά της, σημειώνει απλώς ότι η Επιτροπή δεν προέβαλε ρητώς ένσταση απαραδέκτου.
- 15 Παρατηρείται σχετικά ότι η υπό κρίση προσφυγή, μολονότι βάλλει τυπικά κατά της αποφάσεως με την οποία η καθής απέρριψε τη διοικητική ένσταση της προσφεύγουσας, ασκήθηκε εντός των προθεσμιών που προβλέπουν τα άρθρα 90 και 91 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως και αποβλέπει σαφώς στην ακύρωση της αποφάσεως με την οποία η καθής δεν δέχθηκε τον καθορισμό της Αθήνας ως τόπου καταγωγής της προσφεύγουσας (βλέπε, π.χ., την απόφαση του Δικαστηρίου της 23ης Οκτωβρίου 1986, *Hamai κατά Δικαστηρίου*, 92/85, Συλλογή 1986, σ. 3157).

Επί της ουσίας

- 16 Ο τόπος καταγωγής του υπαλλήλου καθορίζεται, κατά το άρθρο 7, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως, κατά την ανάληψη των καθηκόντων του, λαμβανομένου υπόψη του τόπου προσλήψεώς του ή του τόπου όπου βρίσκεται το κέντρο των συμφερόντων του.

Η διάταξη αυτή ερμηνεύθηκε με την απόφαση της Επιτροπής, της 15ης Ιουλίου 1980, περί γενικών εκτελεστικών διατάξεων σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 7, παράγραφος 3, του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως των υπαλλήλων, η οποία τροποποιήθηκε στις 22 Δεκεμβρίου 1987, με ισχύ από 1ης Ιανουαρίου 1988 (στο εξής: γενικές διατάξεις). Το άρθρο 2, παράγραφος 2, της τροποποιηθείσας αποφάσεως προβλέπει τα εξής:

« Για την εφαρμογή της παρούσας απόφασης, νοείται ως:

— (...)

— κέντρο συμφερόντων, ο τόπος όπου ο υπάλληλος διατηρεί α) τους κυριότερους οικογενειακούς δεσμούς του που αντιπροσωπεύονται, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις δεόντως αιτιολογημένες, από, κατ' εκλογήν του υπαλλήλου, 1. τον πατέρα και τη μητέρα του, (...) ή τα τέκνα του, ή 2. την κατοικία των συζύγων, υπό τον διπλό όρο ότι είχε αποτελέσει τη μόνιμη κατοικία τους πριν από την ανάληψη καθηκόντων στις Κοινότητες του πρώτου από τους συζύγους που προσλήφθηκε σε ένα όργανο με την ιδιότητα του μόνιμου ή του έκτακτου υπαλλήλου, και ότι αποτελείται από ακίνητο με το οποίο αυτοί έχουν ή ένας από τους δύο έχει περιουσιακούς δεσμούς, β) περιουσιακούς δεσμούς συνιστάμενους σε οικοδομημένα ακίνητα ».

Η προσφεύγουσα, βασίζοντας την επιχειρηματολογία της στο σκεπτικό της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 2ας Μαΐου 1985, De Angelis κατά Επιτροπής (144/84, Συλλογή 1985, σ. 1301), υποστηρίζει ότι η απόφαση της 24ης Μαΐου 1988 πάσχει προφανή νομική πλάνη. Προς στήριξη αυτού του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα προβάλλει δύο επιχειρήματα.

- 17 Πρώτον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι διατηρεί στην Αθήνα περιουσιακούς δεσμούς υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, δεύτερη παύλα, στοιχείο β), των προαναφερθεισών γενικών διατάξεων. Αναφέρει ότι οι δύο σύζυγοι ανακαίνισαν, τον Απρίλιο του 1986, ακίνητο στην Κοινότητα Παπάγου, Αθήνα, και ότι αυτές οι εργασίες ανακαίνισεως χρηματοδοτήθηκαν με κοινό δάνειο. Προς στήριξη του ισχυρισμού αυτού, η προσφεύγουσα προσκόμισε έγγραφο με το οποίο η τράπεζα Crédit Européen

του Λουξεμβούργου βεβαιώνει ότι χορήγησε στους εν λόγω συζύγους « προσωπικό δάνειο 500 000 φράγκων Λουξεμβούργου (LFR) (...) τον Απρίλιο του 1986 για περίοδο 24ων μηνών, το οποίο καταβλήθηκε στους δανειολήπτες στις 3 Απριλίου 1986 και εξοφλήθηκε στις 28 Απριλίου 1988 ». Κατά την προσφεύγουσα, αυτή η ανακαίνιση του ακινήτου, η οποία χρηματοδοτήθηκε με κοινό δάνειο, « παρέχει υπέρ της κοινής περιουσίας του συζύγου δικαίωμα πιστώσεως επί του εν λόγω ακινήτου ». Εξάλλου, η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι « τόσο το ελληνικό όσο και το βρετανικό δίκαιο παρέχουν στην προσφεύγουσα το δικαίωμα, αφενός, να εναντιωθεί στην πώληση του ακινήτου και, αφετέρου, να το κατοικεί και να το χρησιμοποιεί κατά τη συνήθη χρήση ».

- 18 Δεύτερον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι διατηρεί στην Αθήνα και οικογενειακούς δεσμούς. Υπογραμμίζει ότι ως τόπος καταγωγής του συζύγου της έχει οριστεί η Αθήνα και ότι οι σύζυγοι, με κοινή συμφωνία πριν αναλάβουν υπηρεσία στα κοινοτικά όργανα, όρισαν τον τόπο αυτό ως τόπο της συζυγικής τους κατοικίας. Αναφέρει ότι οι σύζυγοι περνούν στην Αθήνα όλες τις διακοπές τους. Η προσφεύγουσα αμφισβητεί τον ισχυρισμό της καθής ότι οι σύζυγοι είχαν εγκαταστήσει τη μόνιμη διαμονή τους στο Λονδίνο προτού ο Γ. Γκούβρας αναλάβει υπηρεσία στις Κοινότητες.
- 19 Εξάλλου, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι οικογενειακοί δεσμοί που τη συνδέουν με την Αθήνα είναι στενότεροι από εκείνους που τη συνδέουν με το Λονδίνο και στους οποίους στηρίχθηκε η πρώτη απόφαση της καθής, δεδομένου μάλιστα ότι η μητέρα της δεν έχει εγκαταστήσει τη συνήθη διαμονή της μόνιμως στο Λονδίνο, καθώς μπορεί, ανά πάσα στιγμή, να μετατεθεί στην Αθήνα αν αυτό απαιτηθεί από το συμφέρον της υπηρεσίας.
- 20 Συμπερασματικά, η προσφεύγουσα είναι της γνώμης ότι απέδειξε, με την προσκόμιση στοιχείων, ότι έχει εγκαταστήσει την κατοικία της στην Αθήνα, ότι αυτή και ο σύζυγός της είναι ιδιοκτήτες ιδιωτικής κατοικίας στην πόλη αυτή, ότι τέλεσε τον γάμο της στην Αθήνα και έζησε εκεί προτού αναλάβει υπηρεσία στην Επιτροπή και ότι διατηρεί δεσμούς οικογενειακής φύσεως στον τόπο αυτό, όπου βρίσκεται και το κέντρο των συμφερόντων της.
- 21 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι, κατά την προαναφερθείσα απόφαση De Angelis της 2ας Μαΐου 1985 (144/84), οι οικογενειακοί δεσμοί τους οποίους επικαλείται η προσφεύγουσα « πρέπει να [εξετάζονται] κατά περίπτωση [από] το ενδιαφερόμενο κοινοτικό όργανο ». Κατά την άποψη της Επιτροπής, τα περιστατικά στην υπόθεση De Angelis ήταν διαφορετικά από τα περιστατικά της υπό κρίση υποθέσεως. Τα περιστατικά που επικαλείται η προσφεύγουσα δεν αποδεικνύουν επαρκώς ότι, την 1η Σεπτεμβρίου 1986,

τα κύρια συμφέροντά της ήταν στην Αθήνα, σε βαθμό ώστε να παύσει πλέον να είναι το Λονδίνο το κέντρο των συμφερόντων της. Ειδικότερα, δεν αποδεικνύεται η ύπαρξη στην Αθήνα, πριν από είσοδο καθενός από τους συζύγους Γκούβρα στην υπηρεσία της Επιτροπής, μόνιμης κοινής κατοικίας (που προβλέπεται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, δεύτερη παύλα, στοιχείο α), σημείο 2, των γενικών διατάξεων) καθώς και περιουσιακών δεσμών της προσφεύγουσας (υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, δεύτερη παύλα, στοιχείο β), των εν λόγω διατάξεων).

- 22 Όσον αφορά τους δεσμούς της προσφεύγουσας με το Λονδίνο (ή με το Δουβλίνο), η Επιτροπή αναφέρει ότι το άρθρο 2, παράγραφος 2, δεύτερη παύλα, στοιχείο α), των γενικών διατάξεων δεν απαιτεί οπωσδήποτε να βρίσκεται ο τόπος διαμονής του πατέρα ή της μητέρας στον τόπο καταγωγής, αλλά να αντιπροσωπεύονται οι κυριότεροι οικογενειακοί δεσμοί του υπαλλήλου « από, κατ' εκλογήν του υπαλλήλου, τον πατέρα και τη μητέρα του ». Κατά την Επιτροπή, δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η μητέρα της προσφεύγουσας αντιπροσωπεύει τους οικογενειακούς δεσμούς της προσφεύγουσας με το Λονδίνο, όπου η μητέρα της ζει συνήθως.
- 23 Οι περιουσιακοί δεσμοί τους οποίους επικαλείται η προσφεύγουσα συνιστούν, κατά την άποψη της Επιτροπής, απλές προσδοκίες συνδεόμενες με κατάσταση που θα προέκυπτε σε περίπτωση θανάτου του συζύγου ή σε περίπτωση διαζυγίου. Η επέλευση ενός από τα δύο αυτά γεγονότα θα συνεπαγόταν τη λύση του γάμου και, ως εκ τούτου, τη διάλυση της συζυγικής κατοικίας, η οποία αποτελεί ένα άλλο συστατικό και απαραίτητο στοιχείο για τον καθορισμό του τόπου καταγωγής σύμφωνα με την αίτηση της προσφεύγουσας.
- 24 Όσον αφορά τους οικογενειακούς δεσμούς, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η έννοια της συζυγικής κατοικίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ως έχουσα καθαρώς δηλωτικό περιεχόμενο, το οποίο θα στερούσε στην Επιτροπή κάθε δυνατότητα ελέγχου ως προς το κατά πόσον ο υποδεικνυόμενος από τον υπάλληλο τόπος είναι πράγματι ο τόπος καταγωγής του. Στην υπό κρίση περίπτωση, η προσφεύγουσα διέμενε στο Λονδίνο πριν από την είσοδο του συζύγου της στην υπηρεσία της Επιτροπής και δεν έχει αποδειχθεί ότι οι εν λόγω σύζυγοι είχαν καθορίσει, με κοινή συμφωνία, προτού ο καθένας τους αναλάβει υπηρεσία στην Κοινότητα, ως τόπο της συζυγικής τους κατοικίας την Αθήνα.
- 25 Ενώσει αυτής της επιχειρηματολογίας των διαδίκων, πρέπει, καταρχάς, να υπενθυμισθεί ότι οι γενικές εκτελεστικές διατάξεις, οι οποίες τροποποιήθηκαν για τελευταία φορά με αφορμή την έκδοση της ανωτέρω απόφασης του Δικαστηρίου της 2ας Μαΐου 1985, δεν αποτελούν παρά ερμηνεία και αποσαφήνιση του άρθρου 7, παράγραφος 3, του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως, το

- οποίο αναφέρεται, για τον καθορισμό του τόπου καταγωγής του υπαλλήλου, στον τόπο όπου βρίσκεται το κέντρο των συμφερόντων του (σκέψη 16 της εν λόγω αποφάσεως της 2ας Μαΐου 1985). Οι διατάξεις αυτές δεν μπορούν, κατά συνέπεια, να μεταβάλουν το περιεχόμενο της εννοίας « κέντρο των συμφερόντων », ούτε δεσμεύουν τον κοινοτικό δικαστή όταν αυτός προβαίνει στην ερμηνεία της εν λόγω εννοίας.
- 26 Είναι, συνεπώς, απαραίτητη, προκειμένου να καθορισθεί ο τόπος καταγωγής του υπαλλήλου υπό την έννοια της εν λόγω διατάξεως, η διαπίστωση περί του ότι ο ενδιαφερόμενος διατηρεί μόνιμο δεσμό με ορισμένο τόπο. Υπογραμμίζεται ότι το ενδιαφερόμενο κοινοτικό όργανο οφείλει να εκτιμά το στοιχείο αυτό κατά περίπτωση (βλέπε σκέψη 18 της ως άνω αποφάσεως της 2ας Μαΐου 1985).
- 27 Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 2 των γενικών διατάξεων ορθώς καθορίζει, κατά τρόπο γενικό, τα στοιχεία τα οποία μπορούν να παράσχουν ενδείξεις ως προς τον τόπο που αποτελεί το κέντρο των συμφερόντων του υπαλλήλου, ήτοι:
- α) τους κυριότερους οικογενειακούς δεσμούς·
 - β) τους περιουσιακούς δεσμούς·
 - γ) τα κύρια πολιτική φύσεως συμφέροντά του, τόσο ενεργητικά όσο και παθητικά.
- 28 Όσον αφορά τους κυριότερους οικογενειακούς δεσμούς, παρατηρείται ότι, όπως αποφάνθηκε και το Δικαστήριο στην υπόθεση De Angelis, δεν είναι λογικό να μην αναγνωρίζεται ή να μειώνεται η σημασία του τόπου στον οποίο ο σύζυγος του υπαλλήλου έχει ο ίδιος το κέντρο των συμφερόντων του. Όσον αφορά τους περιουσιακούς δεσμούς, πρέπει επίσης να τονισθεί ότι, εκτός των εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί ακινήτου, και άλλοι δεσμοί μπορούν επίσης να χρησιμεύσουν ως κριτήριο για τον καθορισμό του κέντρου των συμφερόντων του υπαλλήλου.
- 29 Κατά συνέπεια, βάσει αυτών ακριβώς των κριτηρίων, ερμηνευόμενων υπό το φως των ιδιαίτερων περιστάσεων της υποθέσεως, πρέπει να καθορισθεί « το κέντρο των συμφερόντων » της προσφεύγουσας.

- 30 Στην υπό κρίση υπόθεση, είναι δεδομένο ότι το κέντρο των συμφερόντων του συζύγου της προσφεύγουσας, του Γεωργίου Γκούβρα, είναι η Αθήνα, όπου βρίσκεται ακίνητο μερικής ιδιοκτησίας του, το οποίο οι σύζυγοι θεωρούν ως συζυγική και οικογενειακή στέγη και στο οποίο περνούν τις διακοπές τους. Επιπροσθέτως, οι σύζυγοι χρηματοδότησαν τη διαμόρφωση του εν λόγω ακινήτου με κοινό δάνειο. Πρέπει επίσης να προστεθεί ότι η μητέρα της προσφεύγουσας, ελληνίδα υπήκοος, διατήρησε την κατοικία της, τόσο κατά το ελληνικό όσο και κατά το αγγλικό δίκαιο, στην Ελλάδα, μολονότι ζει από μακρού χρόνου στο Ηνωμένο Βασίλειο λόγω του ότι εργάζεται στην πρεσβεία της Ελλάδος στο Λονδίνο.
- 31 Αντιθέτως, ο μόνος δεσμός που συνδέει την προσφεύγουσα με το Δουβλίνο, συνίσταται στο ότι ζει εκεί ο πατέρας της. Όσον αφορά το Λονδίνο, μόνο η συνήθης διαμονή της μητέρας της μπορεί να αποτελέσει δεσμό της προσφεύγουσας με την πόλη αυτή. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να σημειωθεί ότι η προσφεύγουσα δεν έχει μεν πολιτικής φύσεως συμφέρον στην Ελλάδα, αλλά ούτε έχει διατηρήσει το εκλογικό της δικαίωμα στο Ηνωμένο Βασίλειο.
- 32 Από αυτό έπεται ότι υπάρχουν περισσότεροι κατάλληλοι δεσμοί της προσφεύγουσας με την Αθήνα παρά με οποιονδήποτε άλλον τόπο, προκειμένου να ορισθεί η πόλη αυτή ως κέντρο των συμφερόντων της.
- 33 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων συνάγεται ότι η απόφαση της Επιτροπής της 24ης Μαΐου 1988 είναι προφανώς νομικώς πεπλανημένη καθότι αντιβαίνει στην έννοια « κέντρο των συμφερόντων » του άρθρου 7, παράγραφος 3, του παραρτήματος VII του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως και ότι, επομένως, η απόφαση αυτή πρέπει να ακυρωθεί.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 34 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του κανονισμού διαδικασίας του Δικαστηρίου, ο οποίος εφαρμόζεται αναλόγως στο Πρωτοδικείο δυνάμει του άρθρου 11, τρίτο εδάφιο, της προαναφερθείσας αποφάσεως του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1988, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα. Επειδή η Επιτροπή ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (τρίτο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Ακυρώνει την απόφαση της Επιτροπής της 24ης Μαΐου 1988.
- 2) Καταδικάζει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

Saggio

Vesterdorf

Lenaerts

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 6 Ιουνίου 1990.

Ο γραμματέας

H. Jung

Ο πρόεδρος

A. Saggio